

NOMUKAMMAL (MONOPOL) BOZORLAR

Umiddjon Hamzayev Ziyodulla o'g'li

Toshkent moliya institute Budget hisobi va g'aznachilik fakulteti

"Investitsion loyihalarga xizmat kōrsatish va moliyalashtirish"

yo'nalishi talabasi

Abstract: This article discusses imperfect markets and their importance, as well as the role of imperfect markets in society.

Keywords: market, goods and services, average customers, needs and requirements, intellectual fields, consumers, producers.

Аннотация: В данной статье рассматриваются несовершенные рынки и их значение, а также роль несовершенных рынков в обществе.

Ключевые слова: рынок, товары и услуги, среднестатистические покупатели, нужды и потребности, интеллектуальные поля, потребители, производители.

Annotatsiya: Ushbu maqolada nomukammal bozorlar va ularning ahamiyati hamda jamiyatda nomukammal bozorlarning o'rni haqida fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: bozor, buyum va xizmatlar, o'rtacha mijozlar, ehtiyojlar va talablar, intellektual sohalar, iste'molchilar, ishlab chiqaruvchilar .

Bozorlar, tijoratning asosiy o'rinlari sifatida, buyum va xizmatlarni olib keluvchi poytaxt tuzilmalardir. Ularning asosiy maqsadi, mijozlar bilan to'lov almashtirish orqali va ularning ehtiyojlari va talablariga javob berish orqali daromad olishdir. Bozorlar, o'rtacha mijozlarning to'g'risida ma'lumot oluvchi markazlardir.

Nomukammal bozorlar esa, uzoq muddat davomida yaratilgan va boshqa bozorlarni raqobat qilish uchun normativ hujjatlarga rioya qilmagan bozorlardir. Bu bozorlarda mijozlar to'liq ehtiyojlari va talablarini qondirish imkoniyatiga ega emaslar. Nomukammal bozorlar odatda tashqi qonunlar, tegishli kelishuvlar yo'li, avtomobillar bo'limi yoki savdo markazlari tuzilishi va tuzilish jarayoni haqida so'nggi chiqqan qoidalarga rioya etmaydigan joylar sifatida tan olinadi.

Nomukammal bozorlarni intellektual sohalarda yuzdan ortiq topish mumkin. Bu nomukammal bozorlar internet platformalari orqali tuzilishi va boshqarilishi mumkin, bu esa mijozlarga o'zlarining ehtiyojlari va talablari bo'yicha har xil xizmatlarni taklif etishga imkon beradi. Bunday bozorlar, virtual to'lov vositalarini joriy qilish, ma'lumot almashish va qaytish, mijozlar bilan tarmoqli aloqani

ta'minlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va boshqalar kabi imkoniyatlarni taqdim etish bilan shug'ullanadi.

Nomukammal bozorlar, tijorat faoliyatida yangiliklarni kuzatish va mashxurlashtirish uchun muhim tashkiliy vositalar hisoblanadi.

Bozorlar iqtisodiy o'sish va raqobat markazi bo'lib, iste'molchilar, ishlab chiqaruvchilar va korxonalarni birlashtiradi. Bozorlar ko'plab muhim rollarni bajaradi, masalan:

1. Iste'molchilar uchun muhim - Bozorlar iste'molchilarga keng turdagi mahsulot va xizmatlarni taklif etadi. Iste'molchilar turli markalar, modellar va narx oralig'idagi mahsulotlarni solishtirishlari va tanlashlari mumkin. Ushbu tanlov iste'molchilarga sifatli mahsulotlarni arzonroq narxlarda sotib olish imkoniyatini beradi.

2. Ishlab chiqaruvchilar uchun muhim - Bozorlar ishlab chiqaruvchilarga o'z mahsulotlarini yig'ish va xaridorlarga taklif qilish imkonini beradi. Bu ishlab chiqaruvchilarga o'z mahsulotlarini namoyish qilish va sotish uchun platformani taqdim etadi. Shuningdek, u ishlab chiqaruvchilarga mijozlarning fikr-mulohazalari va talablarini bevosita qabul qilib, yangi mahsulotlar va takomillashtirishlarni ishlab chiqish imkoniyatini beradi.

3. Biznes uchun muhim - Bozorlar biznesga maqsadli auditoriyaga erishish va brend xabardorligini oshirish imkonini beradi. Bozorlar orqali korxonalar mijozlar bilan bevosita muloqot qilishlari, o'z mahsulotlarini reklama qilishlari va savdoni amalga oshirishlari mumkin. Bundan tashqari, bozorlar korxonalariga hamkorlik imkoniyatlarini taqdim etadi va ularga yangi mijozlarni topishga yordam beradi.

4. Iqtisodiy o'sishga yordam beradi - Bozorlar mahsulotga bo'lgan talab va taklifni birlashtirib, iqtisodiy o'sishga yordam beradi. U iste'mol va investitsiyalarni oshirish uchun biznes egalari va iste'molchilarni birlashtirib, iqtisodiy tsiklni rag'batlantiradi. Bu daromad va bandlikni yaratadi va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi.

5. Ijodkorlikni rag'batlantiradi - Bozorlar turli ishlab chiqaruvchilar o'rtasidagi raqobatni rag'batlantirish orqali yangilik va ijodkorlikni rag'batlantiradi. Korxonalar doimo yaxshiroq mahsulotlar taklif qilish va mijozlar ehtiyojlarini qondirish uchun yangi g'oyalar va echimlarni yaratadilar. Bu umuman jamiyatda innovatsiyalar va rivojlanishga hissa qo'shadi.

Raqobatlashgan bozorda juda ko'p sotuvchilar va **xaridorlar qatnashadi**, shu sababli ulardan birortasi ham tovar narxiga ta'sir qila olmaydi, narxni bozorning o'zi talab va taklifga ko'ra shakllantiradi. Sotuvchilar va xaridorlar bu narxni qabul

qiladilar va shu narxga ko`ra qancha mahsulot sotish kerak yoki qancha mahsulot sotib olish kerakligi bo`yicha qaror qabul qiladilar. Sof monopoliya raqobatlashgan bozorning aksi bo`lib, bu yerda bitta sotuvchi va ko`plab xaridorlar qatnashadi. Sof monopolistning raqobatchisi yo`q.

Sof monopoliya mahsulot o`rnini bosadigan boshqa mahsulot bo`lmagan hududlarda vujudga keladi. Umuman olganda jahon va milliy bozorlarda bitta mahsulotni bitta sotuvchi tomonidan sotilishi kamdan-kam uchraydi. Sof monopoliya ko`proq mahalliy bozorlarga xos bo`ladi. Masalan, tumandagi yagona kitob magazini, yagona telefon stantsiyasi, yagona tish doktori, yagona jarrox yoki bo`lmasa mahalliy kommunal xo`jaligi xizmati. Yuqorida keltirilgan sub`ektlar bozor sharoitida narxga ta`sir qilish uchun real hokimiyatga ega.

Sof monopoliyaning vujudga kelishiga ta`sir qiluvchi yana bir omil bu - tarmoqqa kirish to`siqlarining kuchliligidir. Biror mahsulotni sotishdan tushadigan iqtisodiy foyda yuqori bo`lsa, bu raqobatlashgan bozor sharoitida boshqa firmalarni ham shu bozorga kirib kelishi uchun signal bo`lar edi. Agar monopol firma **iqtisodiy foyda ola boshlasa**, bu boshqa firmalarni ham ushbu mahsulotlarni ishlab chiqarishga undaydi.

Demak sof monopoliyani saqlab qolish uchun, boshqa raqobatlashmoqchi bo`lgan firmalar uchun maxsus to`siqlar bo`lishini taqazo qiladi. Tarmoqqa kirish to`siqlari - bu monopol firma bozoriga boshqa sotuvchilarni kirib kelishini to`xtatuvchi cheklanishlar.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki nomukammal bozorlar iqtisodiyotning barcha tomonlari uchun muhimdir. U iste'molchilarga xilma-xillik, raqobat va yaxshi narxlarni taqdim etadi, ishlab chiqaruvchilarga sotish va rivojlanish imkoniyatlarini taklif qiladi, mijozlarning biznesga kirishini osonlashtiradi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O`lmasov A., Sharifxo`jayev M., Iqtisodiyot nazariyasi, T., 1995;
2. O`lmasov A., Iqtisodiyot asoslari, T.
3. Chjen V. A., Bozor va ochiq iqtisodiyot, T., 1997.